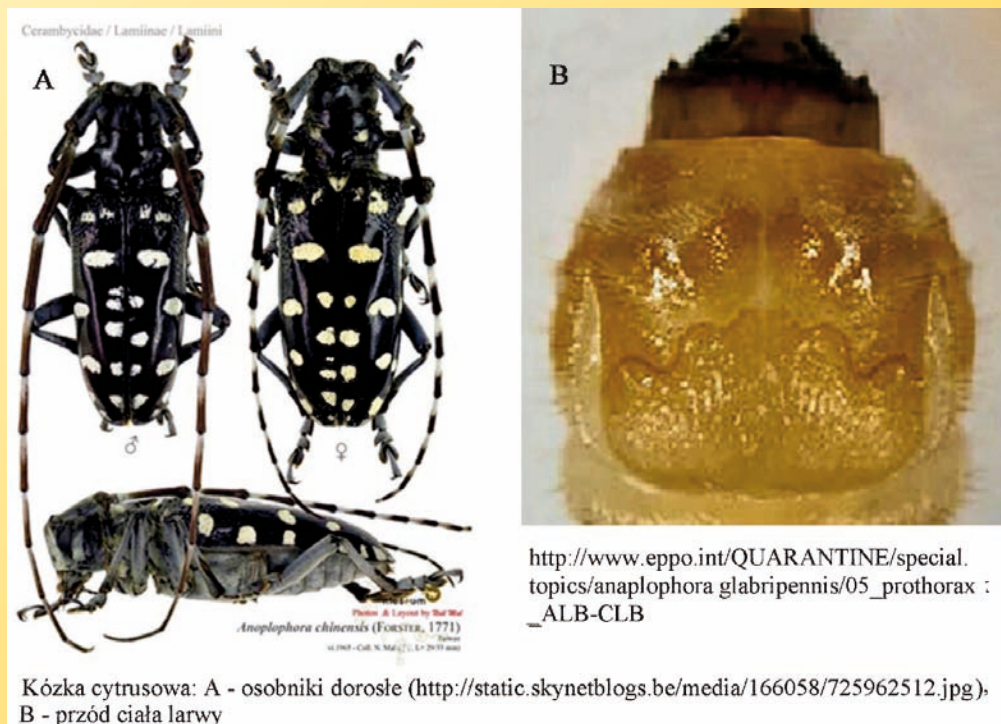

Kózka cytrusowa

Anoplophora chinensis (Forster, 1771)

Szkodnik podlegający obowiązkowi zwalczania

Kózka cytrusowa znajduje się na liście organizmów kwarantannowych EPPO A2

W Polsce z rodziny kózkowatych (Cerambycidae) występują 193 gatunki kózek (Kurzawa 2013), które związane są głównie z drzewami, pod których korą żerują larwy. Kózka cytrusowa (citrus longhorned beetle) należy do podrodziny Lamiinae. Prawdopodobne rozpoznanie obcego gatunku kózki i odróżnienie go od gatunków rodzimych wymaga posługiwania się kluczami do oznaczania owadów z rodziny kózkowatych (Bense, 1995; Bílý i Mehl, 1989), a do odróżnienia larw kózki cytrusowej od kózki azjatyckiej kluczem Pennacchio i in. (2012).

Zasięg występowania: kózka cytrusowa pochodzi z Azji (Chiny, Korea i Japonia), gdzie występuje jako forma *malasiaca*. Pojedyncze ogniska są wykrywane w Wietnamie, Indonezji, Malezji oraz na Tajwanie i Filipinach. Kózka cytrusowa jest zawlekana z krajów wschodniej Azji od dawna, w latach pięćdziesiątych notowana w USA, a w Europie – Holandii wykrywana już w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. Dalsze notowania tej kózki znane są we Włoszech – Lombardia (2000 r.). Od 1980 roku w Holandii stwierdzano ponad 30 razy na klonach w formie bonsai, ale także w ogrodach na *Acer palmatum* i *A. japonica* (Scholte i in. 2007).

W styczniu 2010 roku holenderska służba ochrony roślin poinformowała Komisję Europejską i kraje członkowskie Unii Europejskiej o wykryciu w grudniu 2009 r. organizmu kwarantannowego – *Anoplophora chinensis* na drzewach rosnących w rejonie Boskoop, w zachodniej Holandii. W rejonie tym znajduje się wiele szkółek produkujących szeroki zakres roślin żywicielskich wyżej wymienionej kózki. Jest to ostrzeżenie dla polskich szkółkarzy importujących drzewka z Holandii.

Rośliny żywicielskie: głównie drzewa cytrusowe – limonka (*Citrus aurantifolia*), pomarańcza gorzka (*C. aurantium*), cytryna zwyczajna (*C. limon*), pomelo (*C. maxima*), mandarynka (*C. nobilis*) oraz drzewa z rodzajów *Acer*, *Morus*, *Populus*, *Platanus*, *Pyrus* i *Ficus*, a także wiele innych gatunków roślin.

Rodzaj uszkodzeń: samice kózki cytrusowej składają jaja do kory wystających z ziemi korzeni, kory szyjki korzeniowej i w dolnej części pnia. Larwy drążą korytarze w zdrewniałych tkankach pnia i korzeni. Uszkadzać mogą młode drzewa, których pień ma średnicę około 1 cm. Wydrążone przez larwy korytarze zakłócają transport wody i składników pokarmowych, co często prowadzi do zamierania gałęzi lub całych drzew. Zasiedlone rośliny są podatne na uszkodzenia powodowane przez niekorzystne warunki atmosferyczne, np. silny wiatr. Uszkodzone drzewa tracą wartość ozdobną.

Zagrożenie pojawienia się w Polsce: istnieje duże prawdopodobieństwo zawleczenia szkodnika na terytorium Polski z uwagi na szeroki zakres roślin

żywielskich kózki cytrusowej i import materiału szkółkarskiego, pochodzącego m.in. z rejonu Boskoop (Holandia). W związku z istnieniem realnego zagrożeniem wprowadzenia szkodnika na terytorium naszego kraju pracownicy PIORiN mają obowiązek prowadzenia kontroli pod kątem występowania tej kózki w szkółkach i miejscach sprzedaży. Informacje zawarte w opracowaniu Pest Risk Analysis – *Anoplophora chinensis* (Anonim 2008) wskazują na możliwość zawleczenia do Polski tej kózki wraz z roślinami i opakowaniami drewnianymi, ale możliwość jej zdomowienia się jest znikoma ze względu na niekorzystne warunki atmosferyczne przy 2–3-letnim cyklu rozwojowym.

Opis szkodnika: chrząszcze kózki cytrusowej mają różny wygląd w zależności od płci (Fot. A), ciało samca ma długość 25 mm, 11-członowe czułki 1,7–2 razy dłuższe od ciała, każdy człon jest do połowy jasny, a od połowy ciemny. Ciało samicy jest nieco większe – długości 35 mm, a czułki są znacznie krótsze, bo tylko 1,2 razy dłuższe od ciała. Barwa ciała niezależnie od płci jest czarna, z kilkoma nieregularnymi białymi plamkami. Larwy są beznogie, bezpośrednio po wylęgu z jaj mają długość do 6 mm, a w ostatnim stadium rozwojowym osiągają nawet 60 mm. Ciało jest spłaszczone grzbieto-brzusznie, rozszerzające się w części tułowiowej, koloru kremowobiałego, z brązową głową i płytkami na przedtułowiu (Fot. B); czułki są 3-członowe. Jaja są podłużnie owalne, z obydwu stron zaokrąglone, długości około 5 mm, barwy żółtawej. Poczwarzka typu wolnego.

Cechy różnicujące: są dwie cechy diagnostyczne, po których można odróżnić chrząszcze kózki cytrusowej od kózki azjatyckiej (*Anoplophora glabripennis*). Pierwsza cecha – u kózki cytrusowej na przedtułowiu, u podstawy wyrostka jest dobrze widoczna jasna plama włosków, a u kózki azjatyckiej nie ma jasnej plamy włosków; druga cecha – u kózki cytrusowej w przedniej części pokryw są bardzo wyraźne guzki, zaś u kózki azjatyckiej brak takich guzków.

Zarys biologii: w zależności od warunków klimatycznych cykl życiowy trwa 10–22 miesięcy. W cyklu rocznym larwa przechodzi 8–9 stadiów rozwojowych, a w cyklu dwuletnim 12–13 stadiów. Zimują larwy w korytarzach wewnątrz pni. Wiosną wznowiają aktywność i żerują od maja do sierpnia. Samice składają jaja pojedynczo pod korę drzew w dolnej partii pnia, do wysokości 60 cm. Jedna samica w ciągu życia składa do kilkuset jaj. Miejsce złożenia jaja można rozpoznać po bliźnie na korze, często w kształcie litery T, z miejsc tych wycieka sok. Po 15–20 dniach wylęgają się larwy, które początkowo żerują w warstwie tyka pnia, później wgryzają się w drewno.

Zwalczanie: w Polsce zasady postępowania z kózką cytrusową są regulowane przepisami, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 grudnia 2012 r. w sprawie szczegółowych sposobów postępowania przy zwalczaniu i zapobieganiu rozprzestrzenianiu się organizmu *Anoplophora chinensis* (Forster) (Dz.U. z 2013 r., poz. 72) z późniejszymi zmianami (Dz.U. z 2014 r., poz. 1447). Przepisy rozporządzenia wdrażają postanowienia decyzji wykonawczej Komisji z dnia 12 czerwca 2014 r., zmieniającej decyzję wykonawczą 2012/138/UE w odniesieniu do warunków dotyczących wprowadzania do Unii i przemieszczania przez jej terytorium określonych roślin, mających na celu zapobieżenie wprowadzenia do Unii i rozprzestrzeniania się w Unii organizmu *Anoplophora chinensis* (Forster) (Dz. Urz. UE L 175 z 14.06.2014, str. 38). O czasie i sposobie zwalczania kózki cytrusowej decyduje Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa.

Wszystkie przypadki podejrzenia wystąpienia kózki cytrusowej powinny być bezwzględnie zgłaszane Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa

Literatura:

- Sundheim L., Flø D., Rafoss T., Økland B. 2012. A pest risk assessment of the citrus longhorn beetle *Anoplophora chinensis*. The Norwegian Scientific Committee for Food Safety, Norwegia. [online] old.pestrisk.org/PDF/IPRMW6-LeifSundheim1.pdf
- Bense U. 1995. Longhorn beetles. Illustrated key to the Cerambycidae and Vesperidae of Europe. Weikersheim, Margraf. 512 s.
- Bilý S., Mehl O. 1989. Longhorn Beetles (Coleoptera, Cerambycidae) of Fennoscandia and Denmark. Fauna Ent. Scand. 22: 1–203.
- EPPO. Data sheets on quarantine pests. *Anoplophora malasiaca* and *Anoplophora chinensis*. [online] https://www.eppo.int/QUARANTINE/data_sheets/insects/ANOLCN_ds.pdf
- Kurzawa J. 2013. Wykaz systematyczny kózkowatych (Coleoptera, Cerambycidae) Polski. [online] <http://www.entomo.pl/coleoptera/cerambycidae/index.php>
- Pennacchio F., Sabbatini Peverieri G., Jucker C., Allegro G., Roversi P.F. 2012. A key for the identification of larvae of *Anoplophora chinensis*, *Anoplophora glabripennis* and *Psacotha hilaris* (Coleoptera Cerambycidae Lamiinae) in Europe. Redia XCV: 57–65.
- Scholte E.-J., Wessels-Berk B., van der Gaag D.-J. 2007. A beauty of a beetle, a beast for trees. Proc. Neth. Entomol. Soc. Meet. 18: 89–94.

Opracowanie: prof. dr hab. Gabriel Łabanowski

Ulotkę opracowano w ramach programu wieloletniego: Działania na rzecz poprawy konkurencyjności i innowacyjności sektora ogrodniczego z uwzględnieniem jakości i bezpieczeństwa żywności oraz ochrony środowiska naturalnego.

Zadanie 2.1: Aktualizacja i opracowanie metodyk integrowanej ochrony i Integrowanej Produkcji Roślin oraz analiza zagrożenia fitosanitarnego ze strony organizmów szkodliwych dla roślin.

Zadanie 5.1: „Upowszechnianie i wdrażanie wiedzy na rzecz poprawy konkurencyjności i innowacyjności sektora ogrodniczego z uwzględnieniem jakości i bezpieczeństwa żywności oraz ochrony środowiska naturalnego.”